

IDENTITETI U PROŠLOSTI KROZ RAZLIČITE ARHEOLOŠKE IZVORE

PROGRAM I KNJIGA SAŽETAKA

OKRUGLI STOL ISTRAŽIVAČKOG PROJEKTA
Transformacije identiteta kroz prošlost (TIPS)

Zagreb, 20. 11. 2025.

Organizator

Istraživački projekt Transformacije identiteta kroz prošlost (TIPS)

Institut za arheologiju

Datum

20. studeni 2025.

Mjesto

Zagreb, Institut za arheologiju, Ulica kralja Zvonimira 6

Ovaj okrugli stol organiziran je u okviru projekta Transformacije identiteta kroz prošlost (TIPS) kojeg financira Europska unija – NextGenerationEU.

**Funded by
the European Union**
NextGenerationEU

O okruglom stolu

Interni projekt *Transformacija identiteta kroz prošlost* koji se provodi u Institutu za arheologiju ima za cilj definirati transformacije različitih društvenih i kulturnih identiteta kroz arheološka razdoblja u sveobuhvatnom geografskom prostoru Hrvatske. Većina se dosadašnjih arheoloških studija identiteta bazirala uglavnom na pojedine aspekte kulturnih identiteta (spol, dob, društveni status, religija). U novije se vrijeme sve više potiče zajedničko sagledavanje više različitih aspekata identiteta, naglašavajući važnost konteksta u arheološkoj interpretaciji te interdisciplinarnu suradnju. Pri tome se raznolikost identiteta veže uz različite krajolike i komunikacijske mreže koji su utjecali na formiranje identiteta koji može biti povezan s dobi, spolom, rodom i drugim kulturnim faktorima na individualnoj razini te na razini zajednice.

Radom ovog okruglog stola propituju se identiteti kroz translokalne društveno-prostorne sustave, keramičke stilove i prehrambene navike, kroz resurse i specijalizirana znanja ali i kroz dobne identitete u različitim razdobljima od neolitika do ranog novog vijeka. Propituju se identiteti pojedinaca i društava u prijelaznim razdobljima kroz različite materijalne izvore – naselja, groblja i prve sačuvane natpise.

Program okruglog stola

9.30-9.40 uvod

9.40-10.00 Katarina Botić, Mid-6th millennium cal BC in the south-western Carpathian Basin: long-distance social connections or the formation of a common identity within a translocal sociospatial system?

10.00-10.20 Tibor Marton, Krisztián Oross, Attila Kreiter, János Jakucs, Ceramic Style and Cultural Structures vs. Spatiotemporal Realities in Neolithic Transdanubia

10.20-10.40 Mateja Hulina, Ono si što jedeš: prehrambene promjene u neolitiku
Vele spine kroz analize organskih ostataka

10.40 -11.00 Snježana Vrdoljak, Metal i društveni identitet zajednica kulture polja sa žarama na jugu Panonije

11.00-11.20 rasprava

11.20-11.40 pauza

11.40-12.00 Petra Rajić Šikanjić, Daria Ložnjak Dizdar, Mladost i starost u zajednicama kasnog brončanog doba u južnom dijelu Karpatske kotline

12.00-12.20 Marko Dizdar, Kada ću i ja dobiti mač? – O naoružanju u dječjim grobovima latenske kulture u južnom dijelu Karpatske kotline

12.20-12.40 Tatjana Tkalčec, Društveni položaj i percepcija djeteta u ranom novom vijeku – studija slučaja Crkvari-crkva sv. Lovre

12.40-13.00 rasprava

13.00-13.30 pauza

13.30-13.50 Asja Tonc, Stanovnici Poljane Križevačke u mreži naselja i identiteta na prijelazu era

13.50-14.10 Marina Ugarković, Pio Domines Peter, Društveni identiteti i memorija kroz pogrebni krajolik Ise

14.10-14.30 Jelena Marohnić, Issaeian example of multilayered identities in epigraphy

14.30-15.00 rasprava i zaključak okruglog stola

Predavanja

Katarina Botić

Institute of Archaeology, Zagreb, Croatia

Mid-6th millennium cal BC in the south-western Carpathian Basin: long-distance social connections or the formation of a common identity within a translocal sociospatial system?

The traditional cultural-historic approach to identification and classification of archaeological record (based on 'cultural trait' units) is often still in use, despite its limitations in interpreting social processes, including individual and group identities, associated with specific spatio-temporal units.

Exploring certain mechanisms and units of cultural transmission through social learning in dual-inheritance theory, especially within the evolutionary archaeology approach, this paper focuses on some aspects of technological innovations in pottery production starting from the mid-6th millennium cal BC, documented at archaeological sites in the wider area of the Drava River valley.

In this respect, three key study sites (Podgorač – Ražište, Novi Perkovci – Krčavina and Szemely-Irtás) in particular show a degree of similarity, including cases of hybrid vessels that do not appear on other contemporaneous sites. The appearance of hybridisation in the pottery production further emphasizes the question of identity of these communities. While the aspects of hybridisation among these sites differ (in technological and stylistic choices), the process of change observed in these social groups further enhances the possible increase in their mutual interaction.

Contrasting traditional view of Neolithic societies as closed social groups with strict boundaries, regional groups are observed as fluid and interconnected, providing good ground for social learning, particularly horizontal or one-to-many transmission process (Cavalli-Sforza, Feldman 1981; Amicone 2025), occurring between individuals regardless of their relationship or transmitted from one individual to a larger group. Such fluid groups maintained different rates of mutual interaction, creating short- and long-distance social connections. However, in the case of key study sites, a specific technological choice in pottery production suggests existence

of translocal sociospatial system (Furholt 2023) in which population circulation and the fluid composition of local social groups result in a strong translocal social group, creating a new common identity.

Amicone, S. 2025, Pottery Technology at the Dawn of the Metal Age. Exploring Dynamics within Vinča Material Culture, Archaeopress Publishing Ltd., Oxfordshire.

Cavalli-Sforza, L. L., Feldman, M. W. 1981, Cultural Transmission and Evolution: A Quantitative Approach, Monographs in Population Biology 16, Princeton University Press, Princeton (NJ).

Furholt, M. 2023, Negotiating power in Neolithic communities: The politics of cohabitation, in: Rethinking Neolithic Societies. New Perspectives on Social Relations, Political Organization and Cohabitation, Heitz C., Wunderlich M., Hinz M., Furholt M. (eds.), Open Series in Prehistoric Archaeology 5, Sidestone Press, Leiden.

Tibor Marton,¹ Krisztián Oross,¹ Attila Kreiter,² János Jakucs¹

¹ Institute of Archaeology ELTE Research Centre for the Humanities, Budapest, Hungary

² Hungarian National Museum National Public Collection Centre, Archaeometry Laboratory, Budapest, Hungary

Ceramic Style and Cultural Structures vs. Spatiotemporal Realities in Neolithic Transdanubia

The classification of Neolithic archaeological units—commonly referred to as “cultures” or groups—within European prehistoric research has traditionally reflected the cultural-historical paradigm. These spatial and temporal categories were, to a significant extent, and often exclusively, established through stylistic analyses of ceramic assemblages. While contemporary archaeology has largely moved beyond the ethnic interpretation of cultures, ceramic style remains a widely employed and influential analytical tool for investigating social dynamics at multiple scales.

In such contexts, variations in vessel style are frequently interpreted as markers of distinct social groups—such as clans or other community segments—serving as proxies for social differentiation. Despite substantial critique from ethnoarchaeological research, the notion that decorative styles on pottery function as a medium of communal self-expression persists as a popular interpretive framework. This paradigm views ceramic ornamentation as a shared symbolic language, emblematic of group identity and cohesion.

Observations—particularly those grounded in systematic, statistical analyses of large ceramic assemblages and supported by absolute chronological models—clearly demonstrate that stylistic features can exhibit considerable spatial and temporal fluidity. In contrast, technological traditions in pottery production tend to be far more resistant to cultural change, a pattern consistently affirmed by ethnoarchaeological research. The acquisition of specific technological skills requires prolonged and intimate social interactions, rendering these traditions among the most conservative and least susceptible to transformation. Because such practices are closely tied to the potter’s original, often narrowly defined social group, they may function as identity markers and offer valuable insights into the restructuring of social networks across both space and time.

The region of Southeastern Transdanubia—bounded by Lake Balaton, the Danube, and the Drava—offers a particularly rich context for examining the interpretive paradigms outlined above, especially during the late 6th millennium BCE. The pronounced stylistic pluralism observable in ceramic assemblages from this area provides fertile ground for exploring the

interplay between decorative variation and technological tradition.

Over the past decade, several sites within the region have been subject to in-depth analyses of pottery technology, including petrographic studies of hundreds of ceramic samples. These investigations are complemented by formal absolute chronological models based on extensive radiocarbon datasets, which enable researchers to distinguish between local variability and sequential phenomena with greater precision.

The case studies presented—drawn from Balatonszárszó-Kis-erdei-dűlő, Szederkény-Kukorica-dűlő, and Szemely-Irtás sites—illustrate how temporal shifts in vessel style and site-specific stylistic diversity correlate with spatial and chronological networks inferred from technological behavior. These examples underscore the value of integrating technological data to reconstruct the dynamics of social interaction and cultural transmission in Neolithic communities.

Mateja Hulina

Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Ono si što jedeš: prehrambene promjene u neolitiku Vele spile kroz analize organskih ostataka

U Veloj spili pronađeni su tragovi ljudske aktivnosti iz čitavog neolitika (impresso keramike, danilske i hvarske kulture). Analizom lipida iz 24 keramičke posude (6 iz ranog, 6 iz srednjeg i 12 iz kasnog neolitika) ispitano je koje su se tvari u njima obrađivale ili čuvale, te u kojoj mjeri rezultati reflektiraju prehrambene navike zajednica koje su koristile špilju. Poseban naglasak stavljen je na mogućnost uočavanja promjena u prehrani koje prate kulturne promjene kroz neolitik.

Snježana Vrdoljak

Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Metal i društveni identitet zajednica kulture polja sa žarama na jugu Panonije

Na samom jugu Panonije kultura polja sa žarama rasprostranjena je u međuriječju Save, Drave i Dunava te na području današnje sjeverne Bosne. To je vrijeme intenzivne metalne proizvodnje što se očituje upravo po velikom broju ostava brončanih predmeta.

Proizvodnja metala u kasnom brončanom dobu značajno je utjecala na formiranje društvenog identiteta kroz ekonomske, političke i kulturne promjene. Razvoj metalurgije omogućio je specijalizaciju, povezao zajednice kroz trgovinu i oblikovao simboliku statusa i moći.

Metal and social identity of Urnfield culture communities in southern Pannonia

In the very south of Pannonia, the Urnfield Culture was widespread in the interfluvium of the Sava, Drava and Danube rivers and in the area of present-day northern Bosnia.

This was a time of intensive metal production, which is evident in the large number of hoards of bronze objects.

Metal production in the Late Bronze Age significantly influenced the formation of social identity through economic, political and cultural changes. The development of metallurgy enabled specialization, connected communities through trade and shaped the symbolism of status and power.

Petra Rajić Šikanjić¹
Daria Ložnjak Dizdar²

¹Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska

²Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Mladost i starost u zajednicama kasnog brončanog doba u južnom dijelu Karpatske kotline

Bioarheološke analize groblja kasnog brončanog doba u južnom dijelu Karpatske kotline otkrile su zanimljive podatke o ranjivim skupinama unutar zajednica – djeci i starijim osobama. Promatrane su skupine čija je biološka dob mlađa od 20 i starija od 35 godina na grobljima Poljana Križevačka, Slatina i Batina. Dobiveni podaci su uspoređeni s istovremenim grobljima na jugu Karpatske kotline za koje postoje objavljene antropološke analize. U analiziranim zajednicama promatran je ne samo udio ove dvije skupine, nego i arheološki podaci kao i detalji rituala primjenjivanih u pogrebnim običajima. Najveći udio čine djeca i to mlađa od 5 godina što ne iznenađuje jer je to uobičajeno za prapovijesne populacije budući da je smrtnost u toj dobi najveća. Unutar zajednica manji je broj osoba starije dobi. Starije osobe u usporedbi s drugim društvenim identitetima često su izostavljene u arheološkim istraživanjima. Kako je dob više od kronologije, proučavanje starijih osoba i njihova identiteta ukazuje i na njihove mogućnosti preživljavanja do starosti zbog bolje prilagodbe imuniteta u odnosu na one koji su umrli mladi. Na drugačiji identitet ove dvije ranjive skupine u zajednici ukazuju izbor urne i grobnih priloga kroz dijakronijski tijek kasnog brončanog doba.

Kada ću i ja dobiti mač? - O naoružanju u dječjim grobovima latenske kulture u južnom dijelu Karpatske kotline

Groblje Zvonimirovo – Veliko polje za sada je jedino sustavno istraživano groblje latenske kulture u sjevernoj Hrvatskoj koje se može datirati u srednji laten (LT C2). Rezultati do sada provedene antropološke analize pokazuju kako su na groblju i djeca mlađa od 14 godina bila pokopana kao odrasli članovi zajednice koja je dijelila mnoge zajedničke kulturne i ritualne norme s ostalim zajednicama mlađega željeznog doba u Karpatskoj kotlini. Rezultati integrirane bioarheološke analize pogrebnih profila dječjih grobova s groblja u Zvonimirovu te analiza dostupnih kontekstualnih podataka za dječje grobove s drugih groblja u Karpatskoj kotlini, otvaraju mogućnosti proučavanja djece i djetinjstva. Djeca su najčešće bila pokopana samostalno kao jedini pokojnik položen u grob, dok su u manjem broju grobova bila pokopana s odraslim pokojnikom. Proučavanje pogrebnih profila pokojnika iz dječjih grobova pokazuje kako je u najvećem broju grobova djece pronađen manji broj nalaza u odnosu na grobove odraslih pokojnika, no otkriveni su i bogatije opremljeni dječji grobovi. U grobovima djece, osim keramičkih posuda, najčešće su pronađeni predmeti nošnje i nakita, dok se naoružanje pojavljuje samo iznimno, najčešće po jedno koplje. Slične su spoznaje o pogrebnim profilima te kontekstualni podaci o dječjim grobovima s oružjem zabilježene u analizama groblja latenske kulture u Karpatskoj kotlini, što ukazuje na njihov položaj u zajednicama mlađeg željeznog doba. Zanimljive se razlike u pogrebnim profilima primjećuju u usporedbi grobova djece i adolescenata, a vjerojatno su dokaz biološke promjene koja se manifestirala i u promjeni društvenog identiteta, odnosno djeca su vjerojatno kroz određene rituale prijelaza napustila doba djetinjstva.

Tatjana Tkalčec

Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Društveni položaj i percepcija djeteta u ranom novom vijeku – studija slučaja Crkvari-crkva sv. Lovre

Arheološka istraživanja, kao i novija povijesna istraživanja opovrgavaju tezu da je odnos odraslih prema djeci u novome vijeku bio manje emocionalan zbog njihove velike smrtnosti, kakvo je mišljenje prevladavalo u starijoj literaturi. U radu će se prikazati prakse pokopavanja djece na groblju oko crkve sv. Lovre u Crkvarima u ranom novom vijeku. Kroz analizu odabira položaja za ukopavanje djece unutar topografije seoskoga crkvenoga groblja kao i analizu nalaza nošnje, nakita, amajlija i priloga (kovanice) u grobovima djece razmotrit će se njihov položaj u društvu te emocionalni odnos odraslih prema djeci. Izlaganje će biti potkrijepljeno historiografskim podacima i istraživanjima povjesničara kao i povijesnim ilustrativnim prikazima same djece te djece u obiteljskom okružju u ranome novom vijeku.

Asja Tonc

Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Stanovnici Poljane Križevačke u mreži naselja i identiteta na prijelazu era

Zaštitna istraživanja na položaju Poljane Križevačke 1 otkrila su ostatke naselja datiranog od kraja 2. st. pr. Kr. do u 1. st. po Kr. Na temelju odlika materijalne ostavštine, prvenstveno keramike, kao i nastavka korištenja položaja naselja, argumentiran je kontinuitet lokalne zajednice na prijelazu era. Ovom prigodom osvrnuti će se na pitanje kolektivnog identiteta same zajednice u kontekstu predrimskih etnonima te na položaj naselja u mreži interakcije na koju upućuju analogije s istovremenim nalazištima kao i sama pozicija lokaliteta u geografskom prostoru.

Marina Ugarković, Pio Domines Peter

Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Društveni identiteti i memorija kroz pogrebni krajolik Ise

Nedavna zaštitna arheološka istraživanja provedena na lokalitetu Vlaška njiva, istočnoj nekropoli antičke Ise, donijela su nove podatke o složenim prostornim, društvenim i simboličkim aspektima njezina pogrebnog krajolika. Među njima se posebno ističe najveći dosad poznati grobni nukleus kasnohelenističkih i rimskih ukopa, koji je novim istraživanjima u cijelosti definiran te omogućuje detaljniju interpretaciju načina na koje su društvena memorija i identiteti zajednice oblikovali i održavali prostornu organizaciju nekropole kroz više stoljeća.

Jelena Marohnić

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest

Issaeon example of multilayered identities in epigraphy

Half of all non-Greek names attested at Issa, and a third of those recorded in the middle Adriatic poleis, are known from a single Greek inscription (Brunšmid no. 12). Besides Greek, the names are Messapian, Roman, Liburnian and Illyrian. Their concentration on the same monument suggests a degree of separation from the rest of the Issaeon community and marks them as both Issaeon and Other.